
SUSPECTA ELISABETA URMĂRITĂ DE DOI AGENȚI DE SIGURANȚĂ (1917)

Alin SPÂNU*

Cuvinte cheie: *România, Iași, Bârlad, femei, spionaj.*

Keywords: *Romania, Iași, Bârlad, women, espionage.*

Abstract

In April 1917 a young lady that was walking a lot and talking to everyone, especially to officers, was seen at Iași railway station. She became suspicious and began to be watched by two security agents who, at first, wrote contradictory reports. Elisabeth is being followed until Bârlad, where the circle of relations is identified. The pursuit did not end with her arrest, for lack of conclusive evidence, but she remained suspicious in the eyes of the intelligence services.

La începutul anului 1917 situația militară a României nu era deloc încurajatoare, iar speranțele tuturor erau îndreptate către Misiunea Militară franceză (care conținea un număr de ofițeri și subofițeri pentru a consilia armata română în organizare și instruire cu noile arme) și Rusia, care trimisese patru armate, dar trebuia să asigure și tranzitul armamentului dinspre vestul Europei către noul aliat. În Moldova, unde se refugiaseră familia regală, guvernul, parlamentul și alte instituții, au început să colcăie și spionii, propagandiștii, pescuitorii în ape tulburi, care trebuiau identificați și neutralizați. Spionajul Puterilor Centrale a utilizat împotriva României oameni din diverse medii, aventurieri, materialişti sau dezertori români, pentru a obține date de interes și contacte în anumite medii. Unii o făceau pentru bani, alții din patriotism, unii mai profesionist, alții cu diletantism, ceea ce atrăgea atenția asupra lor. Nu este mai puțin adevărat că, uneori, gura mare, mai ales la femei, le introducea în notele celor care lucrau pentru structurile contrainformative române, franceze sau ruse, iar urmarea era o verificare, eventual un interogatoriu, iar cele mai ghinioniste făceau cunoștință cu arestul.

Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (DPSG), structura informativă/contrainformativă cea mai importantă din România, a cercetat, analizat și propus măsuri în raport cu dovezile existente asupra fiecărui caz de activitate subversivă în parte. Au existat, însă, și alte cazuri, atipice, în care colaborarea cu structurile omoloage ruse sau franceze s-a dovedit reciproc avantajoasă, fie prin informații reciproce, fie prin punerea la dispoziție a resurselor pentru anihilarea unor elemente/rețele suspecte. Suspecții puteau proveni din orice categorie socială și oricine putea denunța pe oricine, sub orice motiv și cu orice acuzație.

O tânără care se plimbă prea mult prin gara Iași, vorbește cu toată lumea, gesticulează și, mai ales, arată bine, intră în atenția unor „antene” ale DPSG, care o

* Dr., Facultatea de Istorie, Universitatea din București.

semnalează șefilor. Nota ajunge la directorul DPSG, Ion Panaitescu, care, la 26 aprilie 1917, adnotează: „Comandamentul gării Iași comunică telefonic că s-a observat în gară o individă suspectă care călătorește des pe cala ferată, spre Bârlad mai ales. Această femeie va pleca și astă seară acolo”¹. Prin urmare, dispune ca la ora 22 să se trimită la gară un agent care să o ia în primire, să observe cu cine vine în contact și să o predea spre identificare Brigăzii de Siguranță din Bârlad.

Dar unul nu e suficient, așa că sunt trimiși doi, un subcomisar și un agent, care își împart zonele de rond și unghiurile de observare. Interesante sunt notele pe care cei doi le elaborează a doua zi. Agentul V. Popovici scrie că la 26 aprilie 1917 a primit ordinul de filaj și s-a dus la gară cu încă doi agenți și un subcomisar, pentru a o identifica. Au stabilit să rămână doar doi (el și subcomisarul Georgescu) și să se revadă la ora 21, dar trenurile au întârziat cam 12 ore, așa că domnișoara în cauză a rămas în așteptare. Agentul afirmă că a observat-o până la ora 1,30 noaptea „de la care oră am rămas singur, căci dl subcomisar a plecat pentru a se odihni, unde nu știu”² (sic!). Urmărita a dormit pe un geamantan învelită de pelerina unui locotenent - colonel din Regimentul 40 Infanterie și străjuită de un locotenent din cavalerie. Pe la ora 3,30 toți trei s-au plictisit să aștepte trenul și au plecat în oraș pentru a căuta un loc mai comod de odihnă. „Din cauză că m-a pătruns răceala și oboseala am căpătat o așa durere de cap și o febră, încât mi-a fost imposibil s-o mai urmăresc. Am încercat să găsesc pe dl subcomisar pentru a i-o da în primire, însă nu l-am găsit”³, încheie Popovici raportul. Dar subcomisarul N. Georgescu are varianta lui, care nu concordă cu a agentului. Astfel, „eu am executat urmărirea în mod absolut conștiincios, depunând raport de urmărire, iar dl agent Popovici a depus o notă care ar avea aparența că este împotriva mea. Nu prea înțeleg rostul frazelor: «până la ora 1,30 noaptea, de la care oră am rămas singur, căci dl subcomisar a plecat pentru a se odihni, unde nu știu», «am încercat să găsesc pe dl subcomisar pentru a i-o da în primire, însă nu l-am găsit». Cred, însă, că dl Popovici nu numai că nu m-a căutat, dar că chiar a evitat să mă întâlnească, căci pe la ora 2 noaptea nici nu l-am mai văzut pe peron”⁴. Exemplifică și cu un alt caz derulat în comun, cel al domnișoarei Lupescu din Iași (strada Sf. Teodor nr. 23), pe care același agent l-ar fi tratat cu superficialitate, iar rezultatul pozitiv a fost doar acțiunea sa. „Sunt sigur - scrie Georgescu - că dl Popovici și chiar dl Vișoiu care a întovărășit la urmărire, nici nu cunosc pe ambele surori Lupescu, căci în nota sa dl Popovici n-ar fi spus că m-a întâlnit pe strada Lăpușneanu cu surorile Lupescu, cât timp eu eram cu soția locotenentului Ionescu”⁵ (sic!).

În fine, după duelul rapoartelor se trece la fapte și cea în cauză este identificată a fi Elisabeta locotenent Căpleanu, care în seara zilei de 27 aprilie 1917 vine în gară însoțită de ordonanța soțului și de doamna căpitan Deliceanu. Pe peron s-a întâlnit cu locotenentul Turtureanu de la Coloana 8 Subzistență, cu reședința la Poiana (județul Tecuci) și locotenent - colonel Georgescu din Regimentul 40 Infanterie, care activa în

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (în continuare: DPSG), dosar 79/1917, f. 1.

² *Ibidem*, f. 4.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, f. 10.

⁵ *Ibidem*.

comandamentul Diviziei 9 Infanterie. Până la ora 2 noaptea s-a stat, căci trenurile întârziu din cauza deraierii a două vagoane ruse către Nicolina, așa că pasagerii se plimbau pe la biroul de mișcare sau se tolăneau pe bănci, lăzi sau geamantane. În fine, lumea merge pe jos până dincolo de pod, unde se formase garnitura, iar subcomisarul Georgescu se așează într-un compartiment vecin cu Elisabeta. Locomotiva pufăie, trage semnalul și pleacă alene din Iași la 6,20 dimineața. Fiind aglomerație și înghesuală, unii călători din compartimente mai ieșeau pe culoar să se aerisească. Așa a reușit omul legii să prindă câteva crâmpoie din discuțiile suspectei. În apropiere de gara Vaslui, locotenent - colonelul Georgescu le-a arătat companionilor câteva case pe un deal, în dreapta căii ferate:

- Acolo locuiesc eu, am niște poziții admirabile, a spus ofițerul.
- În așa frumoase poziții înțeleg eu viața în doi, îi răspunde cu tâlc Elisabeta.
- În privința asta n-am nimic de zis. Totuși, la cantina rusească avem niște sestrițe... [surori de caritate ruse], continuă Georgescu.
- Cât de păcătoși sunt românii, dar tot îmi plac mai mult ofițerii ruși, vine replica urmăritei.

Căpitanul Pârvulescu din Regimentul 21 Artilerie a auzit dialogul și a simțit nevoia să intervină și s-o critice pe doamna Căpleanu pentru afirmațiile denigratoare la adresa ofițerilor români. Însoțitorii ei s-au simțit dator să-i sară în ajutor și să-l combată vehement pe căpitan pentru îndrăzneală și impertinență.

La ora 11,30 trenul ajunge în Bârlad, iar suspecta se îndreaptă către strada Mihai Viteazu nr. 27. Subcomisarul se duce glonț la Brigada de Siguranță, arată ordinul de misiune și predă cazul comisarului Apostolescu, care a însărcinat un agent s-o monitorizeze în oraș. În continuare, obține date despre tânăra femeie: căpitanul Căpleanu este șeful Atelierului de Confecții din Bârlad și are un fiu, sublocotenentul Căpleanu, aflat la un spital din Bacău; numele de fată al Elisabetei ar fi Barnowska (poloneză din Rusia) și era doar logodită cu sublocotenentul.

La 29 aprilie 1917, ora 6,30, în gara Bârlad, are loc aceeași scenă ca la Iași, dar în sens invers: Georgescu o urmărește pe Elisabeta, care revine în capitala României. De data asta, este mai norocos și prinde un loc în compartiment cu ea, așa că discuțiile se înfiripă repede. Află că mama sa locuiește în Iași, strada Uzinei, are un frate, o moșie de 2 - 300 pogoane în comuna Miroși, județul Teleorman și case în București, strada Clopotarii Noi; în discuții „se arată filofranceză, vrea să arate că urăște și pe ruși și nemți; îi plac aventurile de dragoste”⁶. Nu se sfia să se laude cu protecția subșefului de Stat Major al Armatei 2 române și alte cunoștințe în rândul ofițerilor superiori cu funcții înalte (colonel Boboc, colonel Greceanu, general Moșoiu, comandor Paul Rădulescu - „cu care a stat mult de vorbă în gara Bârlad”⁷ ș.a.), dar și inferiori. De asemenea, a fost pe front, „cunoaște perfect calibrele tunurilor și are idei perfecte despre organizarea armatei noastre”⁸ și a voiajat prin mai toate orașele (Galați, Bârlad, Botoșani, Dorohoi, Roman, Mărășești, Bacău, Iași etc.). A lucrat o perioadă în spitalul Notre Dame de Sion,

⁶ *Ibidem*, f. 7.

⁷ *Ibidem*, f. 8.

⁸ *Ibidem*.

unde a cunoscut și a păstrat relații cu ofițeri francezi. „E foarte inteligentă, îi place anturajul ofițerilor superiori și știindu-se frumoasă îi place să fie curtată. Bănuiesc că: este stăpână pe limba germană și poate că înțelege și rusește; dânsa, însă, ascunde asta”⁹, este concluzia celui care a exploatat-o în orb.

Ajunși la destinație, omul DPSG o conduce până acasă, în strada Uzinei. Nici n-a ajuns bine, că s-a și înființat un automobil care s-o transporte dar, în ciuda eforturilor depuse, Elisabeta n-a vrut să spună ce ofițer superior a trimis acest mijloc de transport și nici destinația călătoriei. I-a scăpat că duminică va pleca cu automobilul la Bacău, pentru a-și vizita „soțul” aflat în convalescență. „Bănuiala mea - încheie Georgescu - este că poate fi periculoasă și că trebuie ținută în strictă supraveghere”¹⁰. Într-adevăr, Elisabeta s-a dus la Bacău la sublocotenentul Căpleanu, rănit la picior și aflat în refacere la Centrul de Instrucție, căutând să găsească o casă cu chirie în care să se mute amândoi.

Cazul este analizat la nivelul conducerii DPSG, care o semnaleză pe Elisabeta la Biroul Informații din Marele Cartier General „spre cele de cuviință”¹¹. Se mai cer detalii, se mai discută și cu ofițerii din mediul ei, însă în iunie 1917 se decide: „I se va forma dosar special și va rămâne în supraveghere”¹². Deci, o tânără frumoasă și vorbăreață, plină de relații în mediul militar și plimbăreață nevoie mare, ajunge o suspectă în ochii DPSG. Nu se dovedește că ar acționa subversiv, dar nici nu poate fi lăsată de capul ei, așa că rămâne în atenție. Spre norocul ei, până la finalul războiului nu ajunge să fie arestată sau măcar anchetată. Nici măcar nu și-a dat seama de pericolul pe lângă care a trecut...

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem*, f. 15.

¹² *Ibidem.*